

EIFFEL

EIFFEL MŰHELYHÁZ
EIFFEL ART STUDIOS

MVM
PIKOLÓPROGRAM

Wolfgang Amadeus Mozart / Lackfi János

Parázsfuvolácska

OPERA

MADYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Ujvári Gergely, Erdős Attila, Kirsch-Veszeli Jázmin, Kozlova Polína, Csányi Panna

Tartalom

Alkotók és szereposztás

A rendező bevezetője

Mi is az az opera?

A zeneszerző

A cirkusz

Wolfgang Amadeus Mozart / Lackfi János

Parázsfuvolácska

Mese-dal-játék két részben, magyar nyelven, magyar és angol felirattal

Szövegíró **EMANUEL SCHIKANEDER**

Fordította **HARSÁNYI ZSOLT, FISCHER SÁNDOR**

A keretjáték szövegét írta **LACKFI JÁNOS**

Rendező **TORONYKÖY ATTILA**

Látványtervező **JUHÁSZ KATALIN**

Cirkusz-szakértő, koreográfus **VINCZE TÜNDE**

Angol szöveg **ARTHUR ROGER CRANE**

Karigazgató **CSIKI GÁBOR**

A gyermekkar vezetője **HAJZER NIKOLETT**

Karmester **ZSÍROS LEVENTE**

Sarastro **KOVÁCS ISTVÁN**

Tamino **UJVÁRI GERGELY**

Az Éj királynője **LÖRINCZ JUDIT**

Pamina **MOLNÁR ÁGNES**

Papageno **ERDŐS ATTILA**

Papagena **FENYVESI GABRIELLA REA**

Monostatos **SZEREKOVÁN JÁNOS**

Porondmesterek **BÁTKI FAZEKAS ZOLTÁN, NAGY GERGELY**

1. gyermek **KIRSCH-VESEZELI JÁZMIN / TÓTH REBEKA**

2. gyermek **KOZLOVA POLÍNA / MELKOVICS LORETTA**

3. gyermek **CSÁNYI PANNA / MARSCHALKÓ LUJZA**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara, Énekkara és Gyermekkara,
valamint a Vincze Tünde Produkció légtornászai és a New Step Fitness akrobatái

Bemutató: 2014. március 30., Erkel Színház

Szerekován János, Molnár Ágnes, Erdős Attila, Zsíros Levente és az OPERA Zenekara

A rendező bevezetője

A *varázsfuvola* számomra egy megfeszíthetetlen darab. Valószínűleg Mozart zsenialitása és Schikaneder „marketingcentrikus” együttműködése által jöhetett létre ilyen összetett és egyszerű, magasztos és primitív, felfoghatatlan és egyértelmű alkotás.

Az operairodalomban kevés olyan mű van, amelyik megengedi a rendező számára a szabadságot, a szabad gondolkodást. Vagyis akár a Holdon, akár a tenger alatt játszódik a történet, megállja a helyét.

Mi egy cirkuszbba helyeztük az immár címet cserélt *Parázsfuvolácskát*, ahol Sarastro a nagy varázsló, az Éjkirálynő a levegő ura, Papageno, Tamino és párjaik a bohócok, Monostatos a késdobáló, Sprecher a Porondmester, és persze az állatok, amiket Tamino megszelídít.

Minden rendelkezésre áll, hogy egy igazi, izgalmas cirkuszi előadás jöjjön létre Mozart friss, mai zenéjével.

Toronykő Attila

Mi is az az opera?

Az opera

Az opera olasz szó, azt jelenti: alkotás, munka, mű.

Régen a legtöbb opera olasz nyelven íródott, és a kották címlapján is olaszul jelölték meg, hogy a zene vagy a szöveg kinek a munkája, vagyis operája. Így vált ez a szó világszerte használatossá.

Manapság, ha azt halljuk: „opera”, elsősorban olyan színpadi műre gondolunk, amelynek előadásához operaénekesekre és zenekarra van szükség.

Ki írja az operákat?

Az operának általában két szerzőjük van: a szövegkönyv írója és a zene szerzője.

A szövegíró írja az opera szövegkönyvét (ezt olaszul úgy hívják: libretto, vagyis „könyvecske”).

A szövegkönyvek gyakran egy népszerű regény vagy színdarab alapján íródnak. A szövegíró az operák szövegét többnyire versben szokta megírni, hogy a ritmusos szöveggel, a rímekkel is a zene irányába segítse a szöveget.

Ha a szöveg elkészült, akkor lát munkához a zeneszerző.

Az ő feladata, hogy a szöveghez olyan zenét írjon, ami a legjobban segíti a nézők, hallgatók számára a történet megértését és átélését. Ő találja ki azokat a dallamokat, amelyeket hallva az opera szereplőiről kialakul a véleményünk. A *Parázsfuvolácskában* is így kapott lassú és méltóságos énekelnivalót a bölcs Sarastro, zaklatott, hisztérikus áriát az Éj királynője, egyszerű és vidám dalocskákat a bolondos Papageno, lágyan áradó, szerelmes dallamokat Tamino.

Régi hagyomány, hogy az operákat gyakran azon a nyelven éneklik, amin eredetileg íródtak: olaszul, németül, franciául stb. Ilyenkor legtöbbször felirat segítségével követhetjük, hogy miről énekelnek, de legtöbbször a zene és a színészi játék is nagyon sok mindent elárul. Ha az operát mégsem eredeti nyelven adják elő, akkor a szerzők mellé társul még egy személy: a szöveg fordítója.

A fordító feladata olyan szöveget írni, amit a közönség saját anyanyelvén hallgathat, tartalmában megegyezik az eredeti szöveggel és jól énekelhető a zeneszerző által megírt dallamra.

Mióta léteznek operák?

Az opera régi műfaj. Több mint 400 évvel ezelőtt írták az első olyan énekes-zenes műveket, amelyeket már mai ismereteink szerint is operának nevezhetünk.

Az 1500-as évek végén az itáliai Firenzében létezett egy csupa tudósból, költőből, zeneszerzőből álló baráti társaság, amelyik céljául tűzte ki a színdarabok réges-régi előadásmódjának felélesztését. Példaként az ókori görög drámajátszás lebegett szemük előtt. Úgy gondolták, hogy a sok száz évvel korábbi előadásokon a drámák szövegét nem mondták, hanem zenekísérettel énekelték, ezért fogtak ők is hangszerekkel kísért, énekelt szövegű művek alkotásába.

Az első operaként Jacopo Peri zeneszerző és Ottavio Rinuccini költő *Dafné* című operáját tartjuk számon. A művet 1597-ben mutatták be, Firenzében.

Ezt követően nagyon gyorsan népszerű lett az új műfaj, Európa-szerte egyre többen írtak és több helyen játszottak operákat.

Eleinte csak a királyi udvarokban, hercegi palotákban úri közönség előtt; később sorra nyíltak a csekély pénzért mindenki számára látogatható operaházak. Operába járni olyan közkedvelt dologgá vált, mint manapság moziba menni. Akkoriban természetesen nem volt rádió, televízió, mobiltelefon vagy internet. Az operaszínpad volt az, ahol az emberek nézhettek-hallhattak szomorú vagy vidám történeteket, híres történelmi szereplőket, hősöket, isteneket, szerelmeseket, fantasztikus színpadi látvánnyal, zenével, énekszóval és tánccal.

Operajátszás Magyarországon

Miután a török 150 év után kivonult az ország területéről, lassanként hazánk is kapcsolódott az európai kultúra újabb áramlataihoz, így az operajátszáshoz is.

Az első jelentős operajátszó hely Eszterházában, mai nevén Fertődön volt. A pompakedvelő Esterházy Miklós herceg udvari zenemestere a híres Joseph Haydn, Mozart atyai jó barátja volt, aki 1766 és 1809 között számos operát szerzett, s ezeket a herceg saját operatársulata sorra adta elő.

Az első magyar nyelven született opera bemutatására 1793-ban került sor Budán, Kelemen László vándortársulatának előadásában. Ez volt a *Pikkó hertzeg és Jutka Perzsi* című „szomorú víg opera”, amelynek szövegét Szerellemhegyi András, zenéjét Chudy József írta.

1837-ben nyitotta meg kapuit az első állandó magyar teátrum, a Pesti Magyar Színház, amely 1840-ben a Nemzeti Színház nevet vette fel. A színház ekkoriban még vegyesen

játszott prózai és zenés darabokat. A társulat vezető karmestere Erkel Ferenc lett, akinek nem csak nemzeti himnuszunk zenéjét köszönhetjük, hanem híres „nemzeti operáinkat: a *Hunyadi Lászlót* és a *Bánk bánt* is.

1884-ben nyitotta meg kapuit az Ybl Miklós által tervezett Magyar Királyi Operaház, mai nevén Magyar Állami Operaház. Itt mutatták be például Bartók Béla világhírű operáját, *A kékszakállú herceg várát* és Kodály Zoltán *Háry János* című daljátékát.

Ujvári Gergely, Kovács István, Erdős Attila, Zsiros Levente és az OPERA Zenekara

A zeneszerző

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) a zenetörténet egyik legnagyobb alakja, egyetemes zseni. Édesapja, Leopold Mozart maga is hegedűművész, a salzburgi érsek udvari zeneszerzője és másodkarmestere volt, aki határozott pedagógiájával képes volt a gyermek korán megmutatkozó, fantasztikus zenei képességeit megfelelő mederbe terelni. Mozart csodagyerek volt, aki először édesapjának diktálta szerzeményeit, majd ötévesen – bár még alig tudta használni a tollat és a tintát – megírta első kompozícióját. Számára a játékot a zongoraleckék jelentették, kendővel eltakart klaviatúrán is virtuózan játszott, alig pár nap alatt megtanult hegedülni is, Allegri 4-9 szolamú, *Miserere* című egyházi kórusművét egyetlen hallás után, emlékezetből kottapapírra vetette.

Rengeteget utazott Európában, művészetét császári, királyi és fejedelmi udvarokban, valamint legmagasabb zenei körökben is ünnepelték. Tizenkét évesen komponálta meg *A színlelt együgyű* című opera buffát, két évvel később a *Mitridate*, *Pontus királya* című opera seriát, ami komoly sikert hozott milánói bemutatóján, egymás után hússzor került színre. Fiatal éveiben a salzburgi érsek és a hangszeres zene szolgálatába szegődött. Ontotta a műveket: szimfóniák, vonósnégyesek, zongoraszonáták, versenyművek, divertimentók, szerenádok formájában. Az 1770-es évek végére kompozícióinak száma háromszáz fölé emelkedett. Azonban az érseknél ez a hihetetlen teljesítmény süket fülekre talált, így az *Idomeneo* című opera seria sikeres bemutatója után a géniusz tovább állt.

Legnagyobb operáit ezt követően komponálta, később belépett a szabadkőművesek titkos páholyába is. A *Szöktetés a szerájból* sikere után Lorenzo da Ponte színházi költő személyében egyenrangú partnerre lelt, aki maximálisan teljesíteni tudta Mozart elképzelését, mely szerint a szöveg „a zene engedelmes szolgálóleánya kell legyen”. Ilyen közös alkotói szellemben született meg a *Figaro házassága*, a *Don Giovanni* és a *Così fan tutte*.

Utolsó operája, a szabadkőműves rítusokkal és jelképekkel áthatott *A varázsfuvola* egyszerre készült a *Titus kegyelme* megzenésítésével és a halotti misével, a *Requiem*mel, amit egy titokzatos személy megrendelésére kezdett komponálni. Egészségi állapota azonban megromlott, a *Varázsfuvolát* két nappal a bemutató előtt mégis befejezte, és a premiért maga dirigálta. A *Requiem*en is folyamatosan dolgozott, de ágynak esett és a *Lacrimosa* írása közben utolérte a halál. A bécsi Szent Márk temető közsírjába vezet, utolsó útjára senki sem kísérte el, sírja máig ismeretlen. Pedig röpke harmincöt éve alatt több mint hatszáz művet írt, minden műfajt bejárva a legmagasabb nívón, egyedülálló módon gazdagítva az egyetemes zenetörténetet – s mi lett volna, ha még ugyanennyi év adatott volna meg neki...

A cirkusz

„Panem et circenses!”, azaz „Kenyeret és cirkuszt!” – hangzott a római birodalom egyik híres mondása valamikor időszámításunk kezdete táján. Valóban, az embereknek a mindennapi betevő falat biztosítása mellett ősidőktől fogva igénye volt a hétköznapiakból kiragadó látványosságokra, a játékokra. Rómában már az első századokban nagy cirkuszépületeket emeltek, ahol több százezer ember nézhette végig a látványos lovasjátékokat, állatküzdelmeket, csatajeleneteket, a gladiátorok véres párharcait. A cirkusz neve is ezekből az időkben ered, hiszen a „circus” szó kört, kör alakú épületet is jelent. A római birodalom bukása után, a középkorban a cirkuszokhoz hasonló intézmények nem működtek, de kisebb-nagyobb mutatványos csoportok rótták az utakat, meg-megállva a városokban, be-betérve a várurakhoz, hogy érdekes, látványos előadásokkal szórakoztassák az embereket. Voltak köztük zsonglőrök, tűznyelők, szemfényvesztők, énekmondók.

A ma cirkusznak nevezett szórakoztató műfaj közvetlen előzményeit éppen Mozart és Schikaneder korában találjuk meg Angliában. Egy Philip Astley nevű volt lovasági tiszt 1768-ban megnyitotta londoni körszínházát, ahol elsősorban bámulatos lovasbemutatókat tartottak, a lovas jelenetek között pedig bohócok, kötéltáncosok, artisták szórakoztatták a közönséget. A kör alakú cirkuszporond is Astley ötlete volt: a közönség így minden oldalról egy időben figyelhette a mutatványt. Az ilyen változatos, látványosságokat felvonultató lovas műsor hamar népszerű lett nemcsak Európában, de Amerikában is. Egyre-másra szerveződtek cirkuszos vándortársulatok, amelyek kör alakú sátraikat hol itt, hol ott állították fel; gyakran apáról fiúra szállt a társulat vezetése, így alakultak a híres cirkuszos dinasztiák. Magyarországon az első állandó játszóhellyel rendelkező cirkusz 1871-től a Barokkaldi Cirkusz volt a budapesti Városligetben, ez az épület már nem áll, ám helyétől nem messze emelkedik a Fővárosi Nagycirkusz épülete, amely 1972-ben épült.

Lőrincz Judit, Molnár Ágnes, Zsíros Levente és az OPERA Zenekara, a Vincze Tünde Produkció légtornászai

Felelős kiadó: Dr. Ókovács Szilveszter,
a Magyar Állami Operaház főigazgatója
A műsorfüzetet Filip Viktória és Csákovics Lajos írásaiból
szerkesztette Jávorszky György
Fotók: Berecz Valter
Képszerkesztő: Iványi Jozefa
Grafikai terv: Mátai és Végh Kreatív Műhely
Frissített kiadás: 2024

Erdős Attila, Molnár Ágnes, Zsáros Levente és az OPERA Zenekara, a New Step Fitness akrobatái

Bátki Fazekas Zoltán, Lőrincz Judit, Ujvári Gergely, Molnár Ágnes, Szerekován János, Zsíros Levente és az OPERA Zenekara,
a Vincze Tünde Produkció légtornászai és a New Step Fitness akrobatái

STRATÉGIAI PARTNEREK
STRATEGIC PARTNERS

ARANY FOKOZATÚ TÁMOGATÓK
GOLD LEVEL SPONSORS

BOSCH

rexroth
A Bosch Company

DR. FEITH ZOLTÁN

